

СТРАХУВАННЯ ЯК ВАЖИЛЬ ВПЛИВУ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ INSURANCE AS A LEVER OF INFLUENCE ON DEMOGRAPHIC PROCESSES

Анотація. Досліджуються теоретико-методологічні засади впливу страхових відносин на демографічні процеси. Визначено сфери, аспекти та способи позитивного впливу на демографічні та економічні ускладнення в економіці України.

Annotation. *Theoretically-methodological bases of influence of insurance relations on demographic processes are investigated. Spheres, aspects and ways to making better demographic and economic problems in modern Ukraine are determined.*

Ключові слова. Демографічна криза, страхування, кредитна система.

Вступ. Актуальність написання даної статті обумовлена демографічною кризою в Україні, та відповідними ускладненнями в системі соціально-економічних відносин. В багатьох аспектах, зокрема щодо подолання надмірного рівня смертності та його суттєвого перевищення над рівнем народжуваності, сучасна демографічна політика в Україні не має стратегічного напрямку та належної теоретичної бази, носить короткостроковий характер і спрямована на подолання окремих наявних проблем. При цьому відсутні системні довгострокові заходи що спрямовані на їх запобігання та формування сприятливого демографічного клімату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовний внесок в розробку загальної теорії страхування зробили В. Базилевич, С. Осадець, Л. Ларіонова, О. Барановський, Н. Іванова, О. Заруба, Н. Внукова, С. Єфімов. Також в процесі написання статті використані спеціалізовані напрямки досліджень О. Кашенка, В. Лозового, Ю. Лісіцина, В. Борисової, Н. Архіпової.

Нерозв'язана частка проблеми. До цього моменту в системі наукового пошуку був відсутній аналітичний підхід щодо визначення усієї сфери застосування страхування, та можливостей його використання з метою позитивізації соціально-демографічного стану.

Постановка завдання. Метою написання статті є: формулювання нового завдання страхування в якості ефективного чинника впливу на демографічні процеси; визначення взаємозалежності між страхуванням, як однієї з економічних функцій кредитного капіталу та тенденціями демографічного розвитку; моделювання поєднання страхування з іншими способами соціально-економічного впливу на демографічні процеси з метою їх оптимізації.

Результати. Інструментарій соціально-економічного впливу на демографічні процеси є значним та, за умови, його адекватного цільового застосування, доволі дієвим. Рівень доходів населення є однією з базових категорій, що визначають тривалість життя та причини його смертності. Перерозподіл наявного та прихованого грошового ресурсу як внаслідок дії ринкового механізму так і державного втручання в економічні процеси, можна розглядати як засіб непрямого та, доволі часто, несвідомого впливу на демографічні процеси.

Концепція, що пояснює тенденції розвитку населення, ґрунтується на тріаді “соціально-економічні умови – демографічна поведінка – інтенсивність демографічних процесів” [1, с. 4]. Використання грошово-кредитного механізму в якості пом'якшення економічних криз, таким чином здійснює вплив і на демографічні процеси, в розрізі створення сприятливих умов для функціонування економічної системи на рівні країни чи регіону, підвищення рівня добробуту населення, соціального розвитку окремих складових суспільних відносин.

Ризик, який був би непомірно великим для однієї людини, розподіляється серед багатьох інших, кожен з яких отримує суттєво меншу міру ризику. Основною формою розподілу ризику є страхування, яке є також, свого роду, азартною грою. [2, с. 193]

Окрім того, що страхування обов'язково завдає страхувальникові певні втрати – це страховий внесок або втрати в зв'язку з настанням страхового випадку – загальний обсяг збитків може перетворитись на прибуток, страхування привносить певне психологічне заспокоєння страхувальнику, що може сприяти уникненню захворювань на психічному ґрунті або ж знизити рівень уваги людини до наявних небезпек, і, таким чином сприяти настанню страхового випадку або інших негараздів.

До різних форм та груп ризиків, необхідно включити демографічний ризик, що зашкоджує повноцінному функціонуванню економіки на різних рівнях, в першу чергу як потенційна загроза обмеження обсягу споживачів та звуження внутрішнього сегменту ринку, та вірогідність обмеження чисельності трудових ресурсів з відповідним унеможливленням виведення економіки на межу виробничих можливостей.

Розглядаючи дію страхування у відповідності до визначеної проблематики його можна класифікувати за рівнем його впливу, а саме прямого та опосередкованого. В першому випадку йдеться про обмеження смертності, захворюваності, каліцтва, травматизму, а також про економічне пом'якшення їх наслідків у разі настання страхових випадків. При цьому страхові компанії або інші активні суб'єкти страхування виступають ще й в якості фізичних осіб, що зацікавлені в унеможливленні настання демографічних ускладнень через зобов'язання матеріального відшкодування, та, в стратегічному вимірі, в майбутньому зменшенні клієнтської бази. Об'єктами страхових угод при цьому стають вже зазначені явища та події, механізм впливу на демографічні події в цьому разі має прямий характер.

Опосередкована дія здійснюється через перерозподіл кредитного ресурсу економіки, стимулювання економічної активності страхових установ та інституцій що з ними співпрацюють, і спрямована на підвищення рівня народжуваності, тривалості та якості життя. Йдеться про страхування майна, втрата якого може негативно вплинути на рівень добробуту та стати негативним стимулом щодо подальшої демографічної поведінки економічних суб'єктів. Особлива роль в цьому напрямку відводиться соціальному страхуванню, як амортизатору значних втрат у випадку кризових ситуацій та медичному страхуванню, як одному з її напрямків чи складових.

Широкий розвиток медичного страхування в країнах світу обумовлений наявністю великої кількості його позитивних якостей: воно органічно доповнює державну систему охорони здоров'я; забезпечує вільний

доступ і високу якість медичної допомоги; є найбільш прибутковим способом вкладення капіталу [3, с. 21]. Медичне страхування може стати основою для розвитку страхових концернів, основою яких може бути страхова компанія, а решта її елементів (банки, інвестиційні компанії діагностичні та профілактичні центри, медичні установи і організації, центри соціальної реабілітації тощо) будуть сприяти уникненню страхових випадків, стимулюючи таким чином зростання зайнятості, підвищення рівня соціального обслуговування населення, здійснюючи таким чином прямий та опосередкований вплив на демографічні процеси.

Розвиток форм та методів страхування є об'єктивною формою як розвитку кредитних відносин так і конкуренції в структурі страхових послуг. Але в даному випадку необхідно зазначити, що поява нових форм страхування можлива не лише за умови наявності такого бажання у страховика а й усвідомлення певної потреби у страхуванні на рівні колективної свідомості споживачів страхових послуг. Отже, повноцінний розвиток страхової справи має здійснюватись не лише за умов відповідного правового та інституціонального забезпечення, а й через механізм активної інформаційної політики.

Роль страхування дедалі більше засвоюється банками, що підвищує конкуренцію в страховому секторі. Крім цього, підвищується конкуренція між державним та недержавним страхуванням, що також має сприяти зниженню цін на послуги страхування, розширенню його асортименту та підвищенню якості сервісу.

Доволі ефективним може бути розробка індикативних планів діяльності страхових компаній з метою досягнення соціально-демографічних пріоритетів розвитку країни зокрема в розрізі страхування життя, звичайно за умов наявності таких пріоритетів.

За умов загальної тенденції «переростання товарно-грошового господарства в товарно-кредитне» [4, с. 451], зростає роль кредитних ресурсів та кредитної системи, складовою якої є страховий сектор, до якого крім страхових фондів і компаній належать пенсійні фонди. Кредитні відносини теж сприяють позитивному розвитку демографічних подій, наприклад в галузі повнішого задоволення потреб, зокрема стосовно споживання вартісних товарів чи послуг (придбання коштовного спортивного інвентарю, здійснення дорогої операції чи тривалого курсу лікування тощо). Принциповим у даному напрямку є спроможність управління портфелем страхових внесків, що залежить від рівня професійної підготовки персоналу, його досвіду та морально-етичних установок економічної мотивації.

Пенсійні фонди виконують активну демографічну функцію у випадку відповідного державного контролю за їх діяльністю, інтенсивність якого не може підвищуватись з метою обмеження діяльності недержавних пенсійних фондів з метою ліквідації конкурентів для державного пенсійного фонду.

Внески до страхового сектору, як правило, є більш тривалими ніж до інших складових кредитної системи, що надає можливість реалізовувати довгострокові інвестиційні проекти, здійснювати інноваційні розробки та сприяти оновленню структури національної економіки, що здійснює вже зазначений опосередкований вплив на демографічні процеси. Серед завдань держави, обов'язковим є забезпечення та сприяння розвитку страхового сектору, як чинника позитивного впливу на демографічні події та тенденції на рівні національного господарування.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На сьогоднішній день страхування може стати одним з найефективніших важелів соціально-економічного впливу на демографічні процеси в разі усвідомлення його стратегічної ролі та визначення пріоритетів державного регулювання кредитних відносин. Теоретичне значення проведеного дослідження полягає у розгляді напрямків впливу страхування та соціально-демографічний сектор. Практичне значення полягає у можливості взаємоузгодження приватного інтересу підприємця-страховика із національними загальнолюдськими цінностями в розрізі збереження чисельності нації, її творчого, соціально-економічного та культурного розвитку.

Подальші дослідження в цьому напрямку сприятимуть побудові ефективного механізму соціально-економічного впливу на демографічні процеси, де не останню роль відіграватиме страхування, як складова грошово-кредитних відносин в процесі перерозподілу грошових та кредитних ресурсів.

Література

1. Прибиткова І.М. Основи демографії. – К.: АртЕк, 1995. - 265 с.
2. Самуельсон, Пол, Э., Нордхаус, Вильям, Д. Экономика.: Пер. с англ.: 16-е изд.: Уч. пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 688 с.: ил. – Парал. тит. англ.
3. Архіпова Н. Проблеми впровадження медичного страхування в Україні // Теорії мікро-макроекономіки. Випуск 25, 2006 р. С. 20-24.
4. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Логос, 2003. - 631 с.